

Európai Zsidó Közösségi Vezető Felmérés 2021

**Kutatási
beszámoló**

TARTALOM

BEVEZETÉS	3
KÖZÖSSÉGI ÜGYEK ÉS PRIORITÁSOK	4
FESZÜLTSEGEK ÉS VESZÉLYEK A KÖZÖSSÉGBEN	6
SZÉTHÚZÁS A KÖZÖSSÉGBEN	8
A KÖZÖSSÉGI STÁTUSZ ÉS VEGYESHÁZASSÁG KÉRDÉSEI	9
KORONAVÍRUS-JÁRVÁNY ÉS PÉNZÜGYI HELYZET	10
TERVEZÉS ÉS VEZETÉS INTÉZMÉNYI SZINTEN	12
ANTISZEMITIZMUS, BIZTONSÁGÉRZET ÉS EMIGRÁCIÓ	13
KAPCSOLAT EURÓPÁVAL ÉS AZ EURÓPAI ZSIDÓSÁGGAL	15
IZRAELLEL KAPCSOLATOS VÉLEMÉNYEK	18
ÖSSZEFOGLALÁS	18

BEVEZETÉS

Az Európai Zsidó Közösségi Vezető Felmérés (*Survey of European Jewish Community Leaders and Professionals*) a JDC felmérése, melyben Európa-szerte vesznek részt meghívásos alapon zsidó közösségi vezetők, rabbik, szakemberek, önkéntesek és aktivisták. A felmérés célja, hogy képet kaphassunk a közösség döntéshozóinak, véleményformálóinak meglátásairól, megértsük Európa zsidó közösségeinek prioritásait, erősségeit és kihívásait.

A felmérésre eddig öt alkalommal, háromévente került sor: 2008-ban, 2011-ben, 2015-ben, 2018-ban, legutóbb pedig 2021 tavaszán. A kitöltők száma folyamatosan növekszik: míg 2008-ban 251-en, 2021-ben már 1054-en töltötték ki a kérdőívet – összesen 31 országból. Mindegyik alkalommal vettek részt a kutatásban magyar közösségi vezetők is; 2015-ig a számuk 20 alatt maradt, míg 2018-ban és 2021-ben 43-43 magyar résztvevője volt a felmérésnek.

Miközben a kitöltők a közösségi élet számos területéről érkeznek, fontos hangsúlyozni, hogy a felmérés nem reprezentatív. Ugyanakkor azt a fontos célt szolgálja, hogy megismerjünk trendeket, követni tudjuk az európai zsidó közösségekben bekövetkező főbb változásokat, illetve felismerjünk regionális különbségeket is.

Ez a beszámoló a 2021-es felmérés magyarországi eredményeit mutatja be a nemzetközi adatok, illetve a korábbi évek tükrében. Végigköveti a felmérés legfontosabb témáit, és alapul veszi a kutatás angol

nyelvű beszámolóját is, ugyanakkor kihangsúlyozza a hazai sajátosságokat. A nemzetközi összehasonlítás esetében különbséget teszünk a kelet-európai és nyugat-európai országok között.¹ Amint azt látni fogjuk, erre azért van szükség, mert a legtöbb kérdésben a regionális különbségek igen jelentősek. Ami az éves összehasonlítást illeti, a 2021-es felmérés magyar eredményeit összevetjük a 2018-as illetve 2015-ös eredményekkel, a korábbiakkal azonban – a kitöltők alacsony száma miatt – nem.

Az utóbbi három felmérés esetében jellemző, hogy majdnem kétszer annyi a férfi kitöltő, mint a nő: 2021-ben 66%, illetve 34%. Életkorukat tekintve a résztvevők 21%-a 40 éves vagy fiatalabb, 50% 41-54 év közötti, míg 29% 55 éves vagy idősebb. A résztvevőket megkérdeztük arról is, mely irányzathoz sorolják magukat, illetve mennyire tartják magukat vallásosnak. A többség, 58% sorolta magát a neológ, konzervatív, progresszív vagy reform irányzatokhoz, 28% szekuláris vagy „csak zsidó”, míg 14% ortodox. A korábbi évekhez képest így jelentősen lecsökkent a szekuláris résztvevők aránya, míg a magukat neológ és reform irányzatokhoz sorolóké megnőtt. Vallásosságukat tekintve a válaszadók 24%-a szekuláris, 13%-a valamelyest szekuláris, 37% valamelyest vallásos, míg 26% vallásos, így amintainkábbavallásosságfelé húz. Végül megkérdeztük a résztvevőket a zsidó közösségben betöltött szerepükről is: 46% jelenlegi vagy korábbi képviselői vezető, 30% közösségi szakember, 16% vallási vezető, míg 8% önkéntes vagy aktivista.

¹ A felmérésben 31 ország vett részt. A keletinek tekintett országok Bosznia és Hercegovina, Bulgária, Csehország, Észtország, Horvátország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Macedónia, Magyarország, Montenegró, Románia, Szerbia és Szlovákia, míg a nyugatiak Ausztria, Belgium, Dánia, Egyesült Királyság, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Írország, Németország, Norvégia, Olaszország, Portugália, Spanyolország, Svájc és Svédország. A felmérés kitöltői közül 79% nyugati, míg 21% keleti országban él, így az összesített adatok erősen nyugati irányba torzítanak.

A korábbi évekhez képest valamivel több közösségi szakember és vezető töltötte ki a kérdőívet, míg az önkéntesek, aktivisták aránya lecsökkent.

Ahogy említettük, a kérdőívet Magyarországon 43 résztvevő töltötte ki meghívásos alapon. Az adatok nem reprezentálják a magyarországi zsidóságot, ahogy a kutatás maga sem ezt a szerepet hivatott betölteni, sokkal inkább a közösség vezetőinek véleményét, meglátását és tapasztalatait kívánja bemutatni. A felmérés alkalmas arra is, hogy megismerjük a magyarországi zsidó közösségben jelenlévő legfontosabb kérdéseket, prioritásokat, az utóbbi néhány évben bekövetkezett változásokat, illetve a helyünket Európában. Az alábbiakban bemutatjuk, hogyan alakultak a felmérés legfontosabb témáira, kérdéseire adott válaszok a magyar kitöltők esetében. A felmérés legfontosabb tanulságait a beszámoló végén, az összefoglalásban újra számba vesszük.

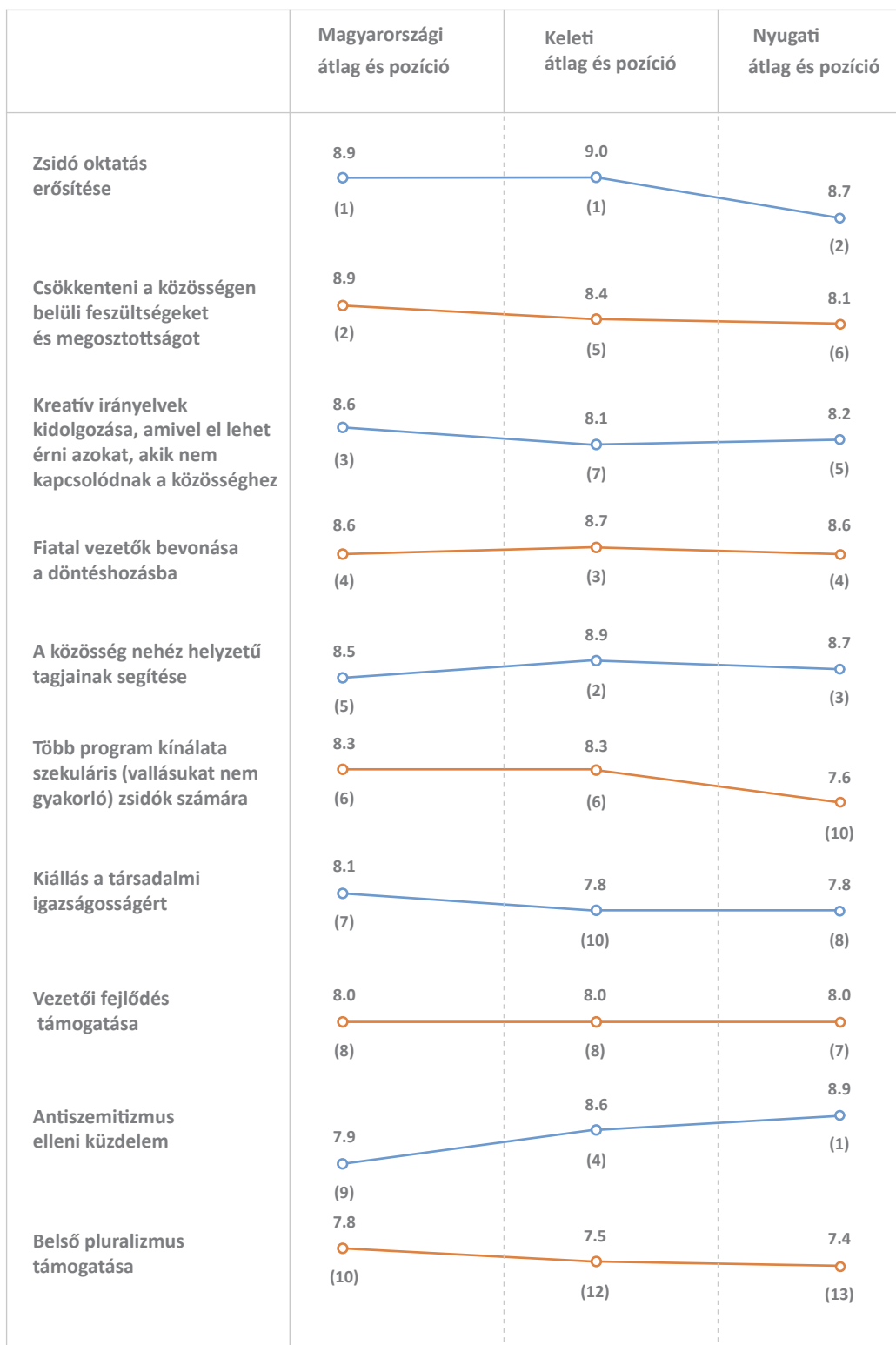
KÖZÖSSÉGI ÜGYEK ÉS PRIORITÁSOK

A közösségi vezetőket megkértük, hogy értékeljenek 18 közösségi ügyet egy 1-től 10-ig terjedő skálán aszerint, hogy annak mennyire kellene prioritást élveznie a következő 5-10 évben. Eszerint a magyar válaszadók számára a legfontosabb a *zsidó oktatás erősítése* (átlag 8.9), *csökkenteni a közösségen belüli feszültségeket és megosztottságot* (8.9), *kreatív irányelvek kidolgozása, amivel el lehet érni azokat, akik nem kapcsolódnak a közösséghez* (8.6), *fiatal vezetők bevonása a döntéshozatalba* (8.6), illetve *a közösség nehéz helyzetű tagjainak a segítése* (8.5). Összesen nyolc olyan ügy volt, amely átlagosan legalább 8-ast kapott a skálán – ezeket egybevetve

kirajzolódik, hogy a magyar válaszadók leginkább a közösség sokszínűségét, új, még nem kapcsolódó, szekuláris tagok, illetve fiatalok bevonását, valamint a közösségen belüli feszültségek csökkentését tartják a következő 5-10 év legfontosabb ügyeinek. Ezzel szemben a legkevésbé fontosnak a vallásos élet erősítésére (6.7), Izrael állam támogatására (6.2), a vegyes házasságok szabályozására (5.6), illetve a nemzeti politikában való fellépésre (5.4) vonatkozó kérdések bizonyultak.

Nemzetközi összehasonlításban kiderül, hogy a magyar válaszadók számára 5 legfontosabb közösségi ügy mind a kelet-, mind a nyugat-európai országok között nagy prioritást élvez. A nálunk legfontosabbnak ítélt *zsidó oktatás erősítése* Kelet-Európában is a legfontosabbnak bizonyult (9.0), míg nyugaton a 2. helyen végzett (8.7). Jelentős különbség, hogy itthon az antiszemitizmus elleni küzdelem jóval kevésbé bizonyult prioritásnak, mint a többi résztvevő országban. A nyugat-európai válaszadók 8.9-es átlaggal a legfontosabb közösségi ügynek tartották, míg keleten 8.6-os átlaggal a 4. helyen végzett. Nálunk azonban 7.9-es átlaggal csupán a 9. helyen szerepel, hasonlóan a 2015-ös és 2018-as adatokhoz.

A korábbi évek válaszait egybevetve azt látjuk, hogy a zsidó oktatás erősítése stabilan tartja magát, mint legfontosabb közösségi ügy: 2018-ban (9.3) és 2015-ben (9.6) is az első helyen szerepelt, noha az átlagokat tekintve a jelentősége csökkenő tendenciát mutat. A fiatal vezetők bevonása, illetve a közösség nehéz helyzetű tagjainak segítése szintén az 5 legfontosabb prioritás között szerepelt a legutóbbi két felmérés során. Nagy változást figyelhetünk meg azonban a közösségen belüli feszültség és megosztottság csökkentésére vonatkozó

1. táblázat – A magyarországi közösségi vezetők által 10 legfontosabbnak ítélt közösségi prioritás a következő 5-10 évre, illetve átlagértékek egy 1-től 10-ig terjedő skálán, összevetve a nyugat- és kelet-európai válaszadók adataival.

kérdésnél: míg 2015-ben átlagosan 8.1 pontot kapott, és ezzel a 8. legfontosabb ügy volt, 2018-ban 8.4-es átlaggal már a 6., 2021-ben pedig 8.9-es átlaggal a 2. helyre ugrott. Úgy tűnik tehát, hogy a közösségen belüli feszültség és megosztottság csökkentését egyre jelentősebb prioritásnak tekintik a magyarországi zsidó közösségi vezetők, és e tekintetben is meghatározó, ki milyen szerepet tölt be a közösségben: úgy tűnik, a közösségi szakemberek (9.7) és az önkéntesek (9.3) nagyobb prioritásnak tekintik a megosztottság csökkentését, mint a vezetők (8.2) és a rabbik (8.0).

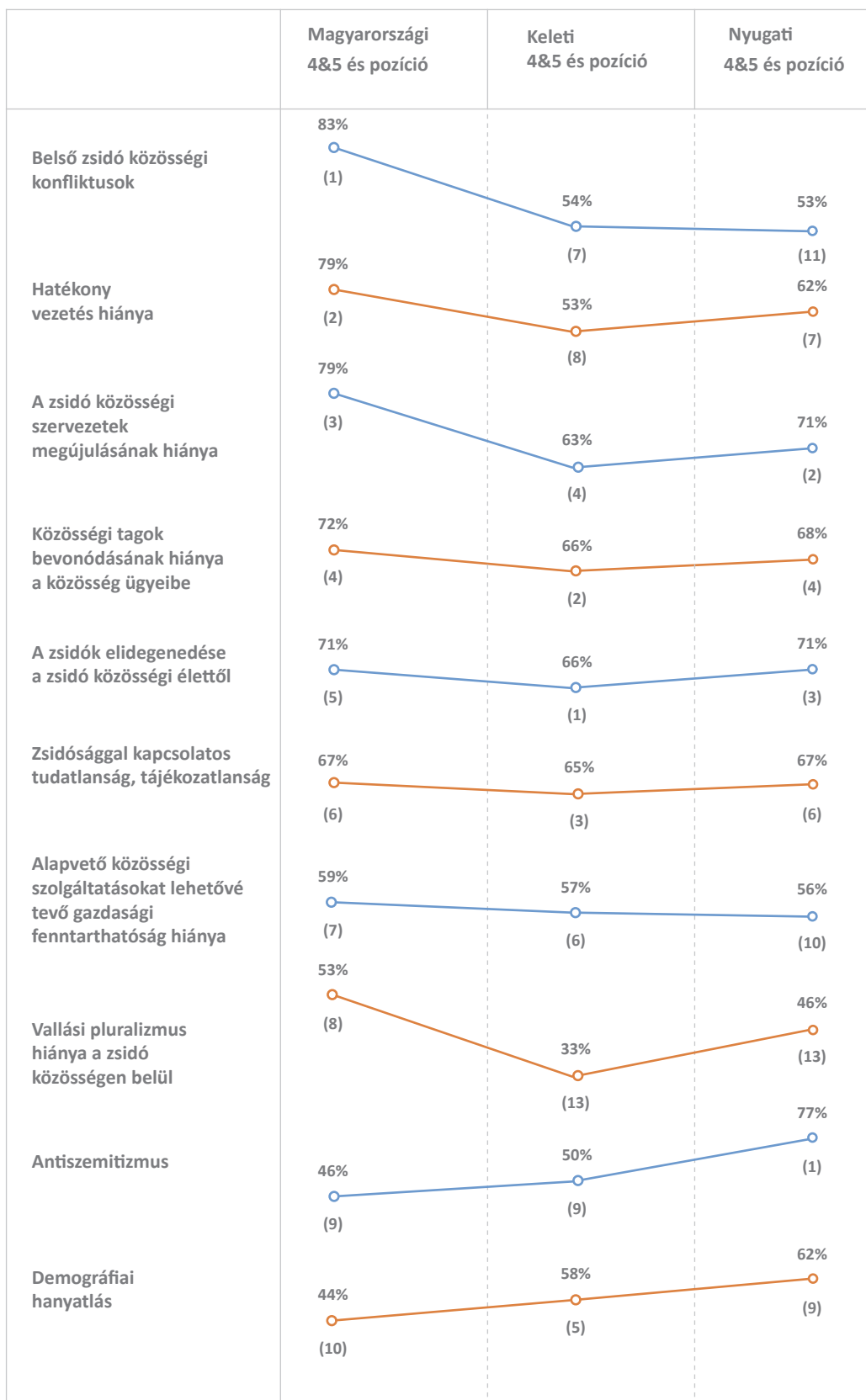
FESZÜLTSEGEK ÉS VESZÉLYEK A KÖZÖSSÉGBEN

A legfontosabb ügyekhez hasonlóan a válaszadókat arra is megkértük, egy 1-től 5-ig terjedő skálán értékeljenek 17 külső és belső veszélyt aszerint, hogy mennyire jelentősek a közösségre nézve. Az alábbi táblázat azt mutatja, mekkora arányban jelöltek egy-egy ügyet a közösségi vezetők 4-es vagy 5-ös erősségűnek, tehát nagy veszélynek.

A listán 8 olyan tétel szerepelt, amelyet a válaszadók legalább fele komoly veszélynek tekint. A legnagyobb tartott veszélyek a *belső zsidó közösségi konfliktusok* (83%), a *hatékony vezetés hiánya* (79%), a *zsidó közösségi szervezetek megújulásának hiánya* (79%), a *közösségi tagok bevonódásának hiánya a közösség ügyeibe* (72%), illetve a *zsidók elidegenedése a zsidó közösségi élettől* (71%). Feltűnő, hogy ezek mindegyike a közösség belső működésére vonatkozik, tehát nem valamiféle külső fenyegetés. Ezzel szemben a magyar közösségi vezetők

számára a legkevésbé jelentős fenyegetések a *gazdasági nehézségek* (14%), a *szegénység* (10%), a *vallásgyakorlást érintő veszélyek* (31% és 21%), valamint a *terrorizmus és az agresszió* (12%). Az egyes veszélyek megítélése a korábbi felmérésekhez képest nem változott jelentősen, kivételt képez azonban a belső zsidó közösségi konfliktusokra vonatkozó kérdés: 2015-ben a válaszadók 58%-a jelölte jelentős veszélynek, 2018-ban már 70%, 2021-ben pedig 83%, amivel a lista első helyére került. Úgy tűnik tehát, hogy a magyar zsidó közösségi vezetők szerint a belső konfliktusok egyre nagyobb problémát jelentenek a közösségben – és ahogy fentebb láttuk, éppen ezeknek a konfliktusoknak a csökkentése, a belső feszültségek mérséklése az egyik legnagyobb közösségi prioritás.

A magyar közösségi vezetők válaszai jelentősen eltérnek mind a nyugati, mind a keleti országok válaszadóitól. A nálunk legnagyobb veszélynek ítélt belső zsidó közösségi konfliktusok, hatékony vezetés hiánya, valamint a szervezeti megújulás hiánya mind keleten, mind nyugaton jóval kevésbé bizonyult veszélynek. Érdemes kiemelni, hogy általában véve nagy különbség mutatkozik a kelet- és nyugat-európai válaszadók között: míg nyugaton a legjelentősebb veszély az *antiszemitizmus* (77%), keleten ezt csupán a válaszadók fele (50%), míg nálunk kevesebb, mint a fele (46%) jelölte veszélynek. Hasonlóképpen, a terrorizmus és agresszió, valamint a vallási gyakorlatok (kóser vágás, körülmetélés) betiltására tett kísérletek is jóval nagyobb fenyegetések a nyugati, mint a keleti válaszadók számára.

2. táblázat – A magyarországi közösségi vezetők által legjelentősebbnek tartott 10 közösségi veszély. 1-től 5-ig tartó skálán a 4-es (komoly veszély) és 5-ös (nagyon komoly veszély) válaszok összesítése, összevetve a nyugat- és kelet-európai válaszadók adataival.

SZÉTHÚZÁS A KÖZÖSSÉGBEN

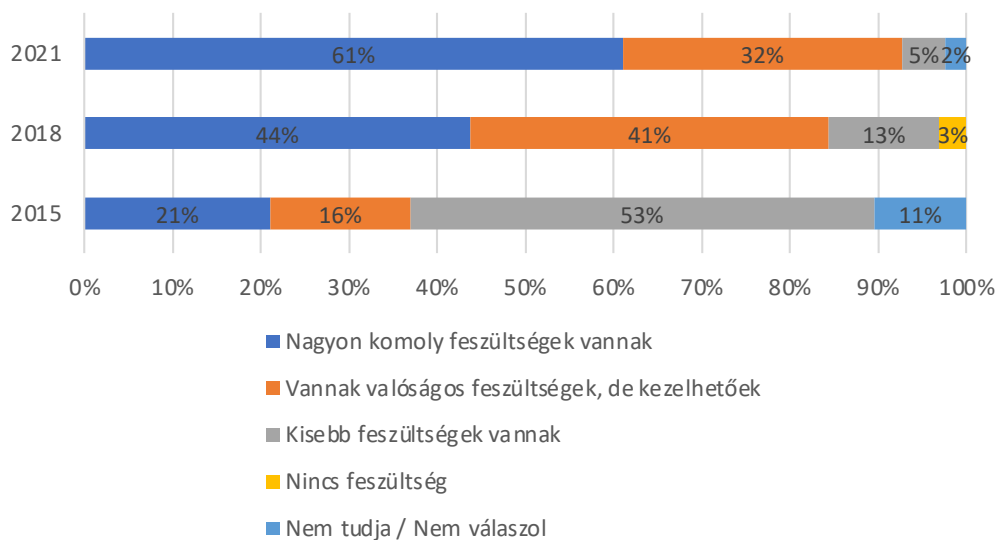
Ahogy fentebb kiderült, a magyarországi zsidó közösségi vezetők a legnagyobb veszélynek tekintik közösségen belüli konfliktusokat, és az egyik legfontosabb prioritás számukra a belső feszültségek csökkentése. A kérdőív ezen kívül külön is rákérdezett, hogy a válaszadók milyen mértékben érznek feszültséget a közösségükben a különböző irányzatok között. A magyar válaszadók közel kétharmada, 61% úgy gondolta, hogy nagyon komoly feszültségek vannak jelen a közösségben – mind a kelet-, mind a nyugat-európai országok válaszadói közül csupán 19% gondolta hasonlóan. Magyarországon kifejezetten alacsony (5%) azoknak az aránya, akik úgy gondolják, hogy csak kisebb feszültségek vannak, és egyetlen válaszadó sem gondolta úgy, hogy egyáltalán nincsenek feszültségek a közösségben. A korábbi évek felméréseivel összevetve az is kiderül, hogy a magyar zsidó közösségi vezetők úgy érzik, az utóbbi időben rendkívüli módon nőttek az irányzatok közötti feszültségek. 2015-ben csak

a válaszadók 21%-a gondolta úgy, hogy nagyon komoly feszültségek vannak, míg 2018-ban 44%, 2021-ben pedig 61%. Hasonlóképpen, 2015-ben még a közösségi vezetők 53%-a úgy érezte, hogy csak kisebb feszültségek vannak a közösségben; 2018-ban már csak 13%, 2021-ben pedig csupán 5% nyilatkozott így.

Végül azt is megkérdeztük közösségi vezetőktől, hogy mennyire tartják a közösség egészét széthúzóknak, fragmentálnak. Egy 1-től 10-ig tartó skálán, ahol az 1 a „nagyon széthúzó”, a 10 pedig a „nagyon összetartó”, a magyar válaszadók átlagosan 4.7-es értéket adtak, míg a Kelet-Európában átlagosan 5.8, nyugaton pedig 5.7 volt ez az érték.

Érdemes kiemelni, hogy a válaszadók nemtől, életkortól, vallási hovatartozástól és a közösségben betöltött szerepüktől függetlenül egybehangzóan jelentősen megosztottnak ítélik meg a magyar zsidó közösséget, és ezt olyan fenyegetésnek tekintik, amelyre a következő években választ kell adni.

Milyen mértékben érez feszültséget a közösségében a különböző irányzatok között?

1. ábra – Milyen mértékben érez feszültséget a közösségében a különböző irányzatok között? – A magyarországi közösségi vezetők válaszai a legutóbbi három felmérés során.

A KÖZÖSSÉGI STÁTUSZ ÉS VEGYESHÁZASSÁG KÉRDÉSEI

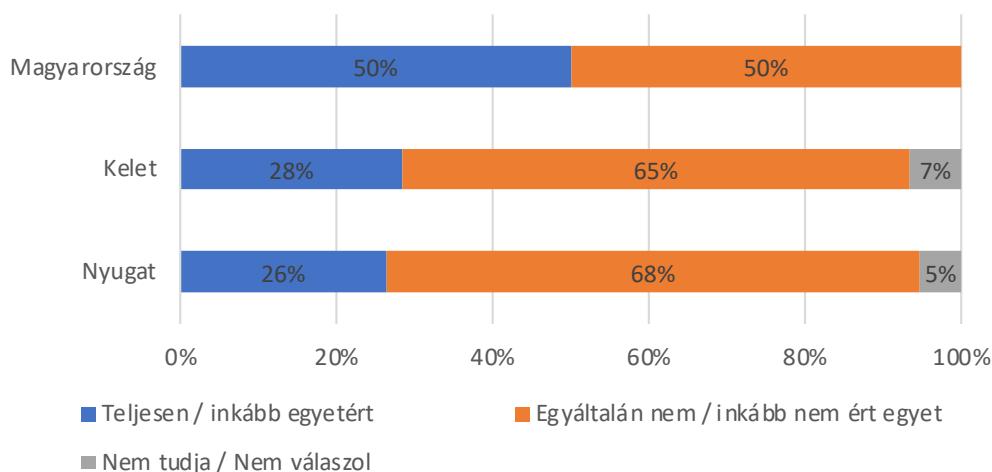
A felmérés több kérdésen keresztül is foglalkozik a közösséghez való tartozás, valamint a vegyesházasságok kérdésével. A magyar válaszadók ezekben a témában alapvetően nyitott, befogadó álláspontot képviselnek: 78-78% gondolja úgy, hogy lehessen a közösség tagja az, akinek az édesapja zsidó, vagy legalább egy nagyszülője zsidó; 73% szerint lehessen tagja a közösségnek, aki bármilyen zsidó irányzat rabbija által betérést hajtott végre, és szintén 73% ellenzi, hogy csak az lehessen tagja a közösségnek, aki megfelel a halachikus előírásoknak. A válaszadók fele, 50% azzal is egyetért, hogy lehessen a közösség tagja bárki, aki magát zsidónak tartja.

Hasonlóan befogadó álláspont érvényesül a vegyesházasságok kapcsán is: 90% úgy gondolja, hogy a vegyes vallású házaspárok

lehessenek a közösség tagjai, 83% szerint a közösségének megfelelő teret vagy programokat kellene létrehoznia a vegyes vallású családok jobb beilleszkedése érdekében, és 82% egyetért azzal, hogy a vegyes vallású családok bevonása a zsidó közösségi életbe fontos tényező a közösségünk túlélése szempontjából. A válaszadók közel fele, 45% még azt is támogatná, hogy a vegyes vallású párok a közösségében esküvőt tarthassanak.

Nemzetközi összehasonlításban elmondható, hogy nagy különbség mutatkozik a kelet- és a nyugat-európai országok között: utóbbiak jóval szigorúbbak a befogadást illetően. A magyar válaszadók a kelet-európai közösségi vezetőkhez hasonló, a vegyesházasságok esetében pedig többnyire még náluk is befogadóbb, megengedőbb válaszokat adtak. Két kérdés esetében mutatkozott jelentős különbség. Az egyik az önbevallás kérdése: míg a nyugati közösségi vezetők 26%-a, a keletiek 28%-a fogadna be a közösségbe bárkit,

Lehessen tagja a közösségnek bárki, aki magát zsidónak tartja.

2. ábra – Mennyire ért egyet azzal, hogy lehessen tagja a közösségnek bárki, aki magát zsidónak tartja? – A magyarországi közösségi vezetők válaszai összevetve a nyugat- illetve kelet-európai eredményekkel.

aki magát zsidónak tartja. A magyar válaszadók között ez az arány 50% volt. A vegyesházasságok esetében pedig a magyar válaszadók nemzetközi viszonylatban rendkívül erősen semleges álláspontot képviselnek: azzal az állítással, hogy *maradjunk semlegesek, vagyis nincs szükség közösségi szabályozásra a vegyes házasságokkal kapcsolatban*, a magyar válaszadók majdnem egésze, 95% egyetértett, míg keleten 33%, nyugaton pedig csupán 20%. E kérdés esetében az előző évekhez képest is jelentős a változás: míg 2015-ben 26%, 2021-ben pedig 60% értett egyet a „semlegesség politikájával”, 2021-ben szinte az összes magyar közösségi vezető e megközelítés mellett tette le a voksát.

Végül arról is megkérdeztük a közösségi vezetőket, hogy mit gondolnak, hogyan fog alakulni a hivatalos közösségi tagságot érintő kérdések a következő 5-10 évben. A magyar válaszadók 11%-a szerint ezek kevésbé lesznek kérdésesek, 42% szerint nem változnak jelentősen, 36% szerint kér-

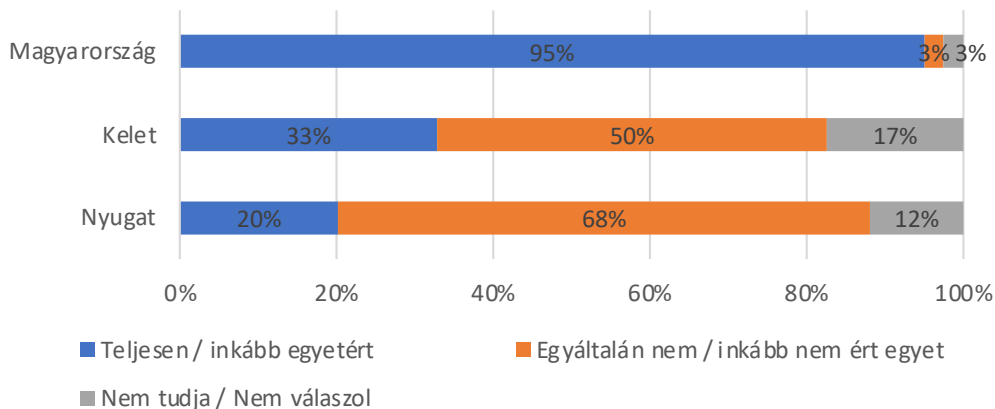
désebbek lesznek, míg 11% gondolta úgy, hogy ezek a kérdések veszélyt fog jelenteni a meglévő zsidó közösség folytonosságára.

KORONAVÍRUS-JÁRVÁNY ÉS PÉNZÜGYI HELYZET

A 2021-es Európai Zsidó Közösségi Vezető Felmérés egy évvel a koronavírus-járvány kitörése után készült, így a résztvevőket megkérdeztük arról is, hogyan hatott a járványhelyzet a személyes életükre, a közösségükre és az intézményre, ahol dolgoznak.

Személyes életüket tekintve a közösségi vezetők úgy nyilatkoztak, hogy mindennapjaikat nem rengette meg lényegesen a járvány. 53-53% mondta, hogy a koronavírus nem változtatott a háztartásuk pénzügyi helyzetén, illetve a testi és lelki jólétükön, míg 40-40% jelezte, hogy az ő esetükben valamelyest romlott a helyzet az említett területeken. A családi kapcsolatokat tekintve 68% jelezte, hogy nem

Maradjunk semlegesek, vagyis nincs szükség közösségi szabályozásra a vegyesházasságokkal kapcsolatban

3. ábra – Mennyire ért egyet azzal, hogy maradjunk semlegesek, vagyis nincs szükség közösségi szabályozásra a vegyesházasságokkal kapcsolatban? – A magyarországi közösségi vezetők válaszai összevetve a nyugat- illetve kelet-európai eredményekkel.

változott a családjával, háztartásában élőkkel való kapcsolata, míg 21% azt válaszolta, hogy a járvány hatására ezek egyenesen javultak.

A válaszadók alapvetően pozitívan értékelték közösségük, szervezetük járvány alatti teljesítményét, különösen, ami az új, online programok megszervezését és új célközönségek bevonását illeti. 76% szerint a közösségi szervezete sikerrel helyezett át programokat és szolgáltatásokat az online világba, és 74% jelezte, hogy indítottak új közösségi programot, kezdeményezést a járvány alatt. A közösségi vezetők 45%-a szerint korlátozottan, 32% szerint pedig jelentős mértékben sikerült a koronavírus során olyanokat is bevonni, akiket egyébként nem. 72% szerint pedig sikerült is kapcsolatot építeni új résztvevőkkel és tagokkal. Úgy tűnik, az új tagok bevonása az, amelyben a többi országgal összevetve is kiemelkedően teljesítettek a magyar zsidó közösségi szervezetek, és ez az, amit a jövőbe tekintve a leginkább prioritásnak

tekintenek – átlagosan 8.0 egy 1-től 10-ig terjedő skálán. Szintén fontos prioritások a koronavírus fényében a *párbeszéd előremozdítása és az együttműködések erősítése más zsidó közösségi szervezetekkel* (7.4). illetve a *tagokkal való kommunikáció javítása* (7.3).

A koronavírus-járvány a zsidó közösségi szervezetek pénzügyi helyzetére is hatással volt. A magyar válaszadók 44%-a úgy nyilatkozott, hogy jelentős mértékben, 26% szerint pedig nem meghatározó mértékben szenvedett veszteséget a szervezete. Csupán 10% nyilatkozott úgy, hogy semmilyen pénzügyi veszteség nem történt a járvány miatt. A fennmaradó 20% nem biztos a járvány hatásában, úgy érzi, azt még korai megállapítani. A résztvevőket megkérdeztük arról is, milyen források esetében történt veszteség. Ezek a *magántámogatók csökkenése* (30%), a *turizusból jövő bevételek elvesztése* (23%), az *állami támogatások csökkenése vagy elvesztése* (17%), illetve az *alacsonyabb tagdíjak* (8%),

valamint az *alacsony árbevétel ingatlanokból* (8%). A többi országgal egybevetve úgy tűnik, a magyar zsidó közösségi szervezetek nagyobb mértékben szenvedtek veszteséget a járványhelyzet miatt, mint a nyugat-európaiak, míg a kelet-európaiaknál valamivel jobb a helyzetük.

Mindent egybevetve a nehézségek ellenére a válaszadók optimisták szervezetük pénzügyi helyzetével és jövőjével kapcsolatban. A válaszadók közel harmada, 31% szerint *szervezete pénzügyi helyzete stabil*, 44% szerint *szűkös, de jelenleg még kezelhető*. 10-10% nyilatkozott úgy, hogy *szervezete pénzügyi helyzete szűkös és egyre kevésbé kezelhető*, illetve *kritikus*. A jövőbe tekintve csak 16% gondolja úgy, hogy *szervezete pénzügyi helyzete romlani fog a következő 5-10 évben*; 26% szerint *nem változik majd a helyzet*, míg 37% szerint *javulás várható*.

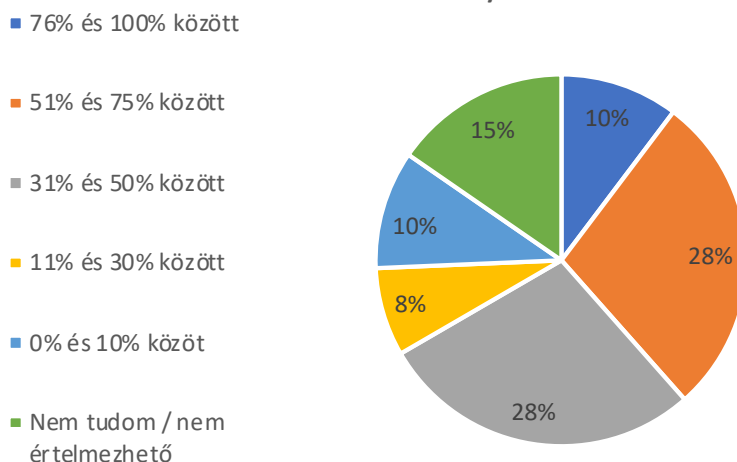
TERVEZÉS ÉS VEZETÉS INTÉZMÉNYI SZINTEN

A pénzügyi helyzet mellett arra is kíváncsiak voltunk, milyen az egyes intézmények, szervezetek felépítése, milyen arányban töltenek be vezetői szerepet nők, illetve fiatalok, és mennyire fontos a szervezetek számára a stratégiai tervezés és partnerségek kialakítása. A legtöbb válaszadó (46%) olyan szervezetnél dolgozik, ahol a vezető tisztségviselők kevesebb, mint fele nő, míg 39% jelezte, hogy szervezetében a nők aránya meghaladja az 50%-ot. A megkérdezettek 15%-a nem tudott válaszolni a kérdésre.

Az életkor tekintetében már nagyobb aránytalanságot tapasztalhatunk: 79% nyilatkozott úgy, hogy szervezetében a vezető tisztségviselők kevesebb, mint fele 40 év alatti, és ebből 40%, ahol a 40 év alattiak aránya a 10%-ot sem éri el.

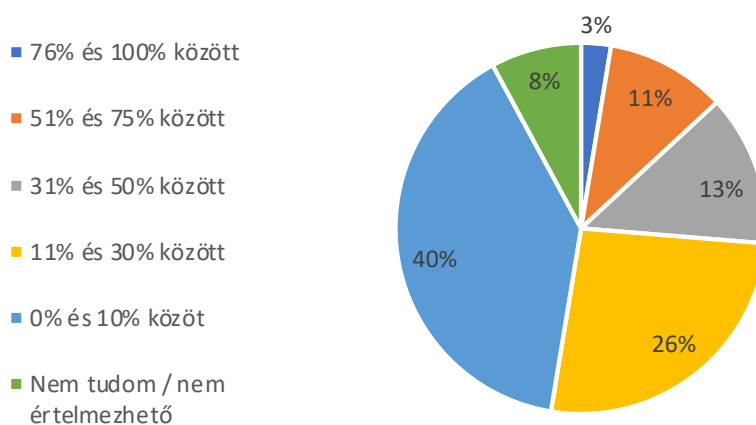
A fentieket nem befolyásolja az, hogy milyen intézményről van szó, illetve az sem, hogy a válaszadó mely irányzathoz tartozik.

Az Ön szervezetében a vezető tisztségviselők mekkora aránya nő?

4. ábra – A női tisztségviselők aránya a válaszadók magyarországi zsidó közösségi szervezeteiben.

Az Ön szervezetében a vezető tisztségviselők között mekkora a 40 év alattiak aránya?

5. ábra – A 40 év alatti tisztségviselők aránya a válaszadók zsidó közösségi szervezeteiben..

Szintén nem volt jelentősége annak, hogy a vezető tisztségviselőket, így az elnökségi, vezetőségi, kuratóriumi tagokat választják, vagy kinevezik a szerepükre. Az aránytalanságokat egyébként a jelen felmérés demográfiai adatai is tükrözik: a résztvevők kétharmada, 66% férfi, a 40 éven aluliak aránya pedig mindössze 21%.

Úgy tűnik, a magyar zsidó közösségi szervezetek jól teljesítenek, ami a stratégiai tervezést illeti: 49% jelezte, hogy szervezete készített stratégiai tervet a következő évekre, 39% esetében ez folyamatban van, míg mindössze 8% válaszolta, hogy egyáltalán nincs stratégiai tervezés a szervezetében. E tekintetben a nyugati és keleti válaszadók szervezeteinél is jobban teljesítünk. Ugyanakkor az már kevésbé jellemző, hogy a magyarországi közösségi szervezetek tervet készítenének a vezetőség és a vezető szerepek átadásáról, továbbadásáról. Mindössze 10% jelezte, hogy készült szervezetükben ilyen terv, 21% esetében pedig folyamatban van. Nyugat-, illetve Kelet-Európában valamivel jobb a helyzet (26% és 23%, illetve 19% és 29%). Végül megkér-

deztük a közösség vezetőit arról is, hogy mennyire fontos szervezetük számára, hogy más zsidó közösségi szervezetekkel vagy kezdeményezésekkel kapcsolatban legyenek. A válaszok alapján a szervezetek számára a kapcsolódás rendkívül fontos, sokkal inkább, mint nyugati és keleti társaik esetében: 69% jelezte, hogy a más szervezetekkel, kezdeményezésekkel való kapcsolattartás nagyon fontos, 26% számára fontos, míg csupán 5% válaszolta, hogy nem annyira fontos.

ANTISZEMITIZMUS, BIZTONSÁGÉRZET ÉS EMIGRÁCIÓ

A közösség vezetőit megkérdeztük arról, mit gondolnak az antiszemitizmus problémájáról, mennyire érzik magukat biztonságban a hazájukban, és gondolkodtak-e az elvándorlásról azért, mert zsidóként fenyegetve érzik magukat. A válaszokból kirajzolódik, hogy a magyar válaszadók alapvetően biztonságban érzik magukat itthon, nem számítanak az antiszemitiz-

mus nagymértékű növekedésére, és nem gondolkodnak az elvándorlásokon sem.

A résztvevők 18%-a szerint nagyon biztonságos, 80% szerint pedig inkább biztonságos zsidó életet élni és a zsidóságot gyakorolni a városban, ahol élnek. Csupán 3% jelezte, hogy inkább nem érzi biztonságban magát, és senki sem gondolta úgy, hogy egyáltalán nincs biztonságban.

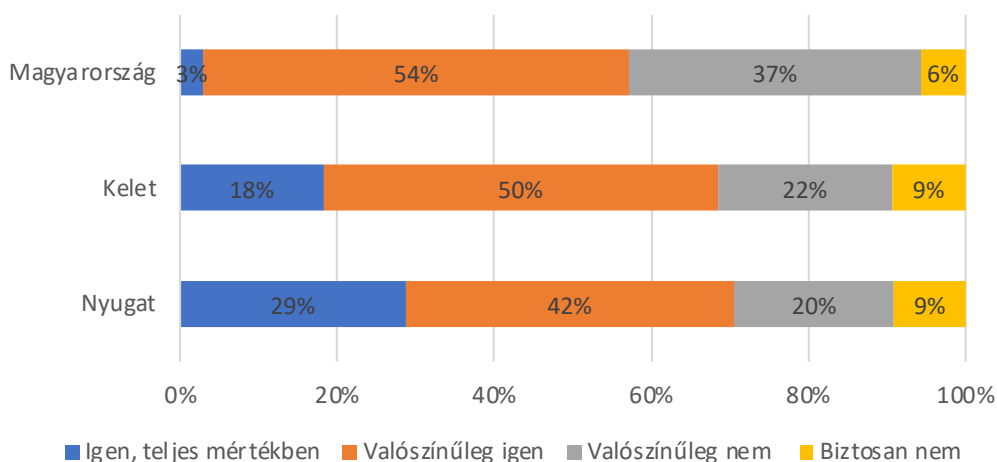
A magyar közösségi vezetők közel fele (46%) arra sem számít, hogy változik majd az antiszemitizmus problémája a következő 5-10 évben; ugyanennyien gondolták úgy, hogy a probléma valamelyest vagy jelentősen megnő, míg 3% szerint inkább csökkenés várható. Érdekes kiemelni, hogy a korábbi évekhez képest csökkent azoknak az aránya, akik arra számítanak, hogy az antiszemitizmus problémája jelentősen nőni fog. Míg 2015-ben 11%, 2018-ban pedig 18% gondolta így, a 2021-es felmérés során már csak 5% választotta ezt az opciót. A magyarországi közösségi vezetők tehát nem számítanak az antiszemitizmus

problémájának drasztikus változására sem pozitív, sem negatív irányba.

A résztvevők 54%-a úgy gondolja, a magyar kormány valószínűleg megfelelő választ tud adni a zsidó közösség biztonsággal kapcsolatos igényeire, de csak 3% érzi úgy, hogy teljes mértékben képes a kormány a megfelelő válaszadásra. 37% úgy látja, a kormány valószínűleg nem képes megtenni a megfelelő lépéseket, míg 6% szerint biztosan nem. A legutóbbi, 2018-as felméréshez képest a kérdésben a válaszadók valamivel pesszimistábbak lettek, kevésbé tartják a magyar kormányt képesnek arra, hogy megfelelő választ adjon a közösséget fenyegető veszélyekre.

A biztonságérzetet tekintve nagy regionális különbségeket fedezhetünk fel nyugat és kelet között. A nyugat-európai válaszadók jóval kevésbé érzik magukat biztonságban a városukban zsidóként, mint azok, akik Kelet-Európában élnek, és az antiszemitizmus problémájának is jóval jelentősebb növekedésére számítanak.

Mit gondol, országa kormánya megfelelő választ tud adni a zsidó közösség biztonsággal kapcsolatos igényeire?

6. ábra – Mit gondol, országa kormánya megfelelő választ tud adni a zsidó közösség biztonsággal kapcsolatos igényeire? – A magyarországi közösségi vezetők válaszai összevetve a kelet- és nyugat-európai adatokkal.

Ugyanakkor azt is vallják, hogy közösségük, illetve kormányuk felkészültebb egy esetleges vészhelyzetre, mint a kelet-európai közösségi vezetők. A magyar válaszadók kelet-európai társaikhoz képest is jóval pesszimistábbak abban a kérdésben, hogy mennyire képes kormányuk választ adni a biztonsággal kapcsolatos igényeikre.

Annak megfelelően, hogy a magyarországi közösségi vezetők alapvetően biztonságban érzik magukat itthon zsidóként, az elvándorlás is kevésbé foglalkoztatja őket. 72% egyáltalán nem gondolkodott az elvándorlásról, 8% megfontolta már, de nem tett lépéseket, míg csupán 3% készül aktívan az elvándorlásra. Hasonlóképpen, 56% nem számít arra, hogy a jövőben több zsidó vándorolna el Magyarországról, 31% korlátozott mértékben számít rá, míg 10% jelentős mértékben. A célországok változatosak: a válaszadók harmada (33%) Izraelbe menne, de 22-22% érdeklődik Kanada és az Egyesült Államok, 11-11% pedig Ausztrália, Új-Zéland vagy más európai uniós ország iránt. A kelet-európai válaszadók hozzánk hasonlóan gondolkodtak a kérdésről, míg a nyugatiak – annak megfelelően, hogy mint láttuk, valamelyest kevésbé érzik magukat biztonságban a hazájukban zsidóként – nagyobb mértékben gondolkodnak az elvándorlásról.

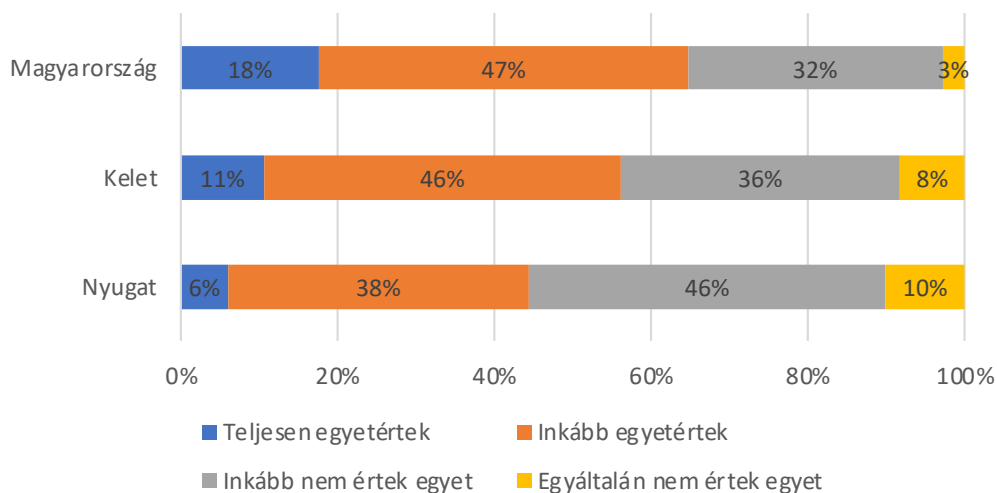
KAPCSOLAT EURÓPÁVAL ÉS AZ EURÓPAI ZSIDÓSÁGGAL

A felmérés során megkértük a résztvevőket, hogy jelezzék, mennyire értenek egyet az európai zsidó közösségekkel kapcsolatos állításokkal. A válaszokból kiderül, hogy a magyar közösségi vezetők számára fontos, hogy erősítsék a kapcsolatokat az Európa különböző országaiban élő

zsidók között (89%), és hogy közösségük európai zsidó közösségi szervezetekhez tartozzon (92%). Ennek ellenére azonban csak 49% jelezte, hogy közvetlen ismeretei vannak más európai zsidó közösségek jelenlegi helyzetéről, és 44% mondta, hogy ismeri a legfontosabb európai zsidó közösségi szervezetek céljait és programjait. E kérdések tekintetében kismértékű regionális különbségeket fedezhetünk fel: a keleti országok számára valamivel fontosabbak a nemzetközi kapcsolatok, és több ismerettel is rendelkeznek az európai zsidó szervezetekről, mint nyugati társaik. Abban már jelentősebb különbség mutatkozik, hogy ki mennyire optimista Európa jövőjével kapcsolatban. A magyar válaszadók 65%-a úgy gondolja, hogy az európai zsidóság jövője élő és pozitív, míg 69% optimista Európa jövőjével kapcsolatban. A keleti országok vezetői jóval optimistábbnak mutatkoztak, mint nyugati társaik, a magyar közösségi vezetők pedig még a régióhoz képest is inkább optimisták.

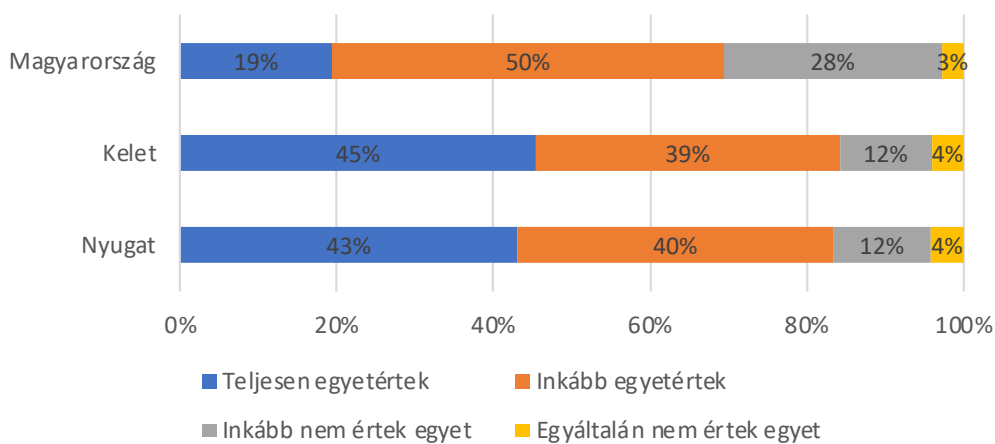
Az állítások között idén először szerepelt az is, hogy *a Soának továbbra is fontos tényezőnek kell lennie az európai zsidóság számára*. Az állítással a magyar válaszadók 19%-a teljes mértékben egyetértett, 50%-a inkább egyetértett, 28%-a inkább nem értett egyet, míg 3% egyáltalán nem értett egyet. Ebben a kérdésben úgy tűnik, erőteljesen másképp gondolkodunk, mint más európai zsidó közösségi vezető: a keleti válaszadók 45%-a, a nyugatiak 43%-a értett teljes mértékben egyet azzal, hogy a Soának továbbra is fontos tényezőnek kell lennie az európai zsidóság számára, és csupán 12-12% volt, aki inkább nem értett egyet az állítással. További felmérésre lenne szükség, hogy megállapítsuk, mi okozhatja ezt a jelentős eltérést – a válaszokat a demográfiai jellemzők – így az életkor, nem, vallásosság, közösségi szerep – egyáltalán nem befolyásolták.

Az európai zsidóság jövője élő és pozitív

7. ábra – Mennyire ért egyet azzal, hogy az európai zsidóság jövője élő és pozitív? – A magyarországi közösségi vezetők válaszai összevetve a kelet- és nyugat-európai adatokkal.

A Soának továbbra is fontos tényezőnek kell lennie az európai zsidóság számára

8. ábra – Mennyire ért egyet azzal, hogy a Soának továbbra is fontos tényezőnek kell lennie az európai zsidóság számára? – A magyarországi közösségi vezetők válaszai összevetve a kelet-és nyugat-európai adatokkal.

IZRAELLEL KAPCSOLATOS VÉLEMÉNYEK

Hasonlóan Európához, az Izraelhez kapcsolódó vélekedéseket is 9 állítással vizsgáltuk. Úgy tűnik, a magyarországi vezetőket megosztja Izrael kérdése: bár többségében támogatóak, de nem feltétel nélkül. A válaszadók alig több mint fele (53%) érzi úgy, hogy teljes mértékben támogatja Izraelt, függetlenül a mindenkori izraeli kormány tevékenységétől; és 59% gondolja úgy, hogy minden zsidó felelős Izrael támogatásáért. A válaszadók között bőven akadnak, akik kritikusak Izraellel szemben: 50% mondta, hogy néha szégyelli magát az izraeli kormány tettei miatt, és 78% egyetért azzal, hogy a zsidó közösségeknek lehetőséget kell teremteniük a tagjaik számára, hogy megoszthassák a különböző véleményeiket és látáspontjukat Izraelről és a politikájáról. Ugyanakkor azzal is egyetért a magyar zsidó közösségi vezetők jelentős többsége (86%), hogy Izrael fontos az európai zsidó közösségi élet fenntartásához, és Izraelnek aktívan támogatnia kellene a diaszpórában élő zsidó közösségeket (92%). Elmondhatjuk tehát, hogy a válaszadók az Izraellel való kapcsolatra egy kölcsönös, támogató együttműködésként tekintenek. 68% nem ért egyet azzal, hogy Európában ugyanolyan könnyű lenne zsidónak lenni, mint Izraelben. Ami Izrael és az antiszemitizmus kapcsolatát illeti, a magyar válaszadók 63%-a érzi úgy, hogy az izraeli események néha az antiszemitizmus növekedéséhez vezetnek itthon, ugyanakkor csak 22% érzi azt, hogy az országos média rendszeresen rossz fényben tünteti fel Izraelt. Nemzetközi összehasonlításban kitűnik, hogy a nyugat-európai válaszadók jóval támogatóbbak Izraellel kapcsolatban, mint a keletiek, sokkal inkább úgy látják, hogy Európában ugyanolyan könnyű „jó zsidónak” lenni, mint Izraelben, és sokkal erősebbnek

érzik hazájukban az Izrael-ellenességet, a média elfogultságát is. Ezzel szemben a keleti válaszadók több támogatást várnának Izraelről a diaszpóra számára. A magyar válaszadók a keletiekhez képest is kevésbé mutatkoztak támogatónak Izraellel kapcsolatban, és jóval kevésbé érzik úgy, hogy ugyanolyan könnyű Európában „jó zsidónak” lenni, mint Izraelben.

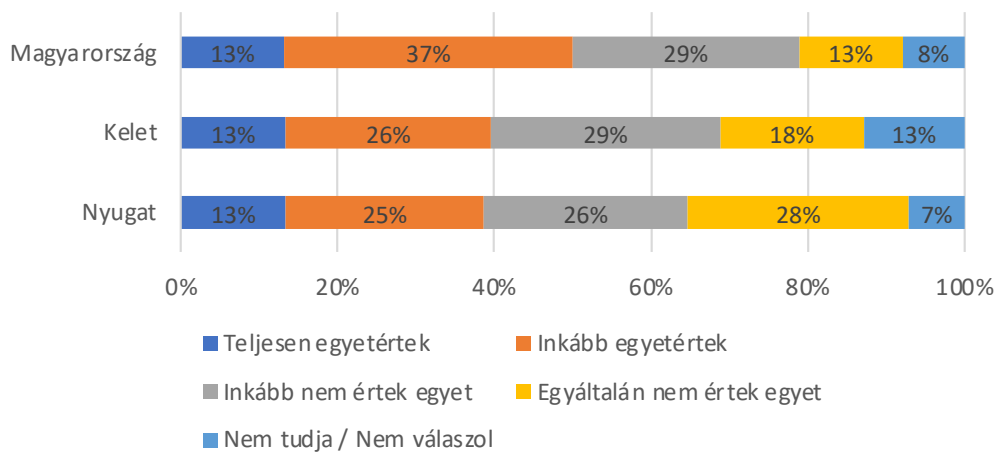
A résztvevők alapvetően nem érzik úgy, hogy az Izraellel kapcsolatos nézetek feszültséget okoznak a közösségben. 20% szerint nincs feszültség, 48% szerint csak kisebb feszültségek vannak, 25% szerint vannak feszültségek, de azok kezelhetőek, míg csupán 8% látja úgy, hogy nagyon komoly feszültségek vannak jelen.

ÖSSZEFOGLALÁS

Az Európai Zsidó Közösségi Vezető Felmérés, bár Magyarországon egy kis mintán hajtották végre, számos izgalmas témát, trendet jelez mind az európai, mind a magyarországi zsidó közösségi szervezetekkel és a közösségek egészével kapcsolatban is.

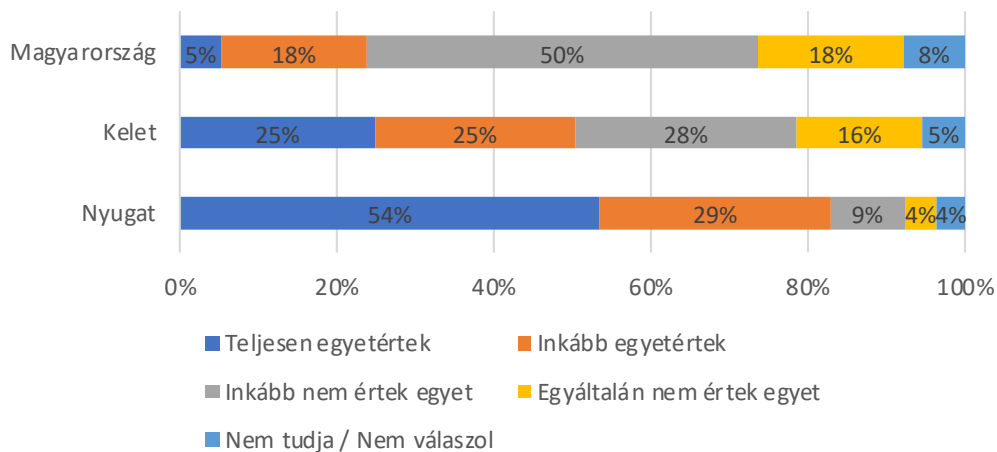
Talán az egyik legfontosabb, ami az eredményekből kirajzolódik, hogy a magyarországi zsidó közösségi vezetők – nyugat- illetve kelet-európai társaiktól eltérően – kiemelkedően nagy problémának látják az egyes irányzatok közötti feszültséget, a belső konfliktusokat, a széthúzást. Ezt tekintik az egyik legnagyobb fenyegetésnek a hazai közösségre nézve, és a következő 5-10 év egyik legfontosabb prioritásának tartják, hogy ezeket csökkentsék. Az elmúlt éveket tekintve úgy tűnik, a széthúzást, a belső feszültségeket egyre növekvő problémának tartják a zsidó közösségi vezetők – nemtől, életkortól, vallási hovatartozástól és a közösségben betöltött

Néha szégyellem magam az izraeli kormány tettei miatt

9. ábra – Mennyire ért egyet azzal, hogy „Néha szégyellem magam az izraeli kormány tettei miatt”? – A magyarországi közösségi vezetők válaszai összevetve a kelet- és nyugat-európai adatokkal.

Ugyanolyan könnyű Európában "jó zsidónak" lenni, mint Izraelben

10. ábra – Mennyire ért egyet azzal, hogy ugyanolyan könnyű Európában jó zsidónak lenni, mint Izraelben? – A magyarországi közösségi vezetők válaszai összevetve a kelet- és nyugat-európai adatokkal.

szerepüktől függetlenül. Ez tehát egy olyan kihívás, amelyre a közösség vezetőinek a közeljövőben választ kell adniuk. A felmérés alapján kirajzolódik, hogy az itthoni közösségi vezetők és szakemberek – különösen Nyugat-Európához, de a keleti régióhoz képest is – befogadóak, és értéknek tekintik a sokszínűséget. A kutatásban részt vevő közösségi vezetők nyitottan gondolkodnak arról, hogy ki tekinthető zsidónak – felük a származási-vallási meghatározáson túl úgy gondolja, hogy bárki lehessen a közösség tagja, aki magát zsidónak tartja. Többségük szívesen látja a közösségben a vegyes vallású házaspárokat is, és szinte egybehangzó az a vélekedés, hogy nincsen szükség közösségi szabályozásra a vegyesházasságokkal kapcsolatban. A jövőre vonatkozó közösségi prioritások között pedig a legfontosabbak között szerepelt az új tagok, a még nem kapcsolódók, a szekuláris zsidók megszólítása és bevonása.

A közösségi vezetők többsége úgy nyilatkozott, hogy a szervezetében jelen van valamiféle stratégiai tervezés, és pénzügyi helyzetük, illetve jövőjük stabil, a nehézségek kezelhetők, annak ellenére, hogy a koronavírus-járvány következtében a zsidó közösségi szervezetek több mint kétharmada szenvedett pénzügyi veszteséget. A felmérésből az rajzolódik ki, hogy a zsidó közösségi szervezetek jól teljesítettek a járvány alatt, különösen, ami az új, online programok megszervezését és új célközönségek bevonását illeti.

Abban már kevésbé sikeresek a magyarországi szervezetek, hogy sokszínű vezetőbázist hozzanak létre. A felmérésből az rajzolódik ki, hogy a legtöbb hazai közösségi szervezetnél még mindig nem éri

el az 50%-ot a női vezetők aránya, és különösen rossz a helyzet a fiatalok esetében – a szervezetek közel felében a 40 éven aluliak aránya a 10%-ot sem éri el. Az ezen való változtatásnak (a kontinuitás biztosítása mellett) azért is kulcsszerepe lehet, mert a legfontosabb közösségi prioritások között is szerepelt a fiatalok bevonása.

A nyugat-európai zsidó közösségektől jelentősen megkülönböztet minket, hogy a magyar zsidó közösségi vezetők alapvetően biztonságban érzik magukat az országban, és nem számítanak arra, hogy az antiszemitizmus a következő években jelentősen növekedni fog. Nem szerepel az antiszemitizmus a legnagyobb közösségi veszélyek között sem, és nem jelenik meg prioritásként sem az antiszemitizmus elleni küzdelem. Ennek megfelelően a magyar zsidó közösségi vezetők az elvándorlásra sem gondolkodnak azért, mert itthon fenyegetve éreznék magukat. A válaszadók optimisták Európa jövőjével kapcsolatban is, és úgy gondolják, pozitív és élő a zsidóság jövője a kontinensen. Ezek mellett pedig fontosnak tartják, hogy kapcsolatokat ápoljanak más európai szervezetekkel és más országban élő zsidókkal is.

Összességében elmondhatjuk, hogy a felmérés fontos képet nyújt a magyarországi zsidó közösség és a szervezetek előtt álló legfontosabb kihívásokról, prioritásokról, valamint arról is, hogyan képzelték el a vezetők a közösség jövőjét és helyzetét Európában. Ezek az ismeretek jó kiindulási alapként szolgálhatnak ahhoz, hogy valódi párbeszéd indulhasson közösségi vezetők, szakemberek, önkéntesek és aktivisták között a közösséget/közösségeket leginkább érintő ügyekről és az elkövetkező évek közösségi kihívásairól.

A nemzetközi

kutatást vezette:

Marcelo Dimentstein

A magyarországi kutatási

beszámolót készítette:

Pál Borbála

Szerkesztette:

Tordai Bence

Design és tördelés:

Ausztrics Andrea

Copyright © JDC-ICCD, 2021